

RECENSIES

sef? Daar staat tegenover, dat deze geleerden op het terrein der maatschappijwetenschappen blijk geven van verfrissende bescheidenheid: zij lijken het er over eens te zijn, dat het beleid slechts zijn weg kan vinden tussen zeer, zeer smalle marges en dat de inbreng der maatschappijwetenschappen daarbij maar een zeer, zeer geringe kan zijn. Het zal voor de meeste historici geen nieuw geluid zijn.

P.W. Klein

J. Divendal, e.a., ed., *Nederland, links en de Koude Oorlog* (Amsterdam: Uitgeverij De Populier, 1982, 191 blz., ISBN9066170026).

De betrokken uitgeverij is een onderdeel van het politiek cultureel centrum De Populier, dat zichzelf een zekere rol toedenkt in het slaan van bruggen tussen de verschillende progressieve denominaties in Nederland. In de serie debatten die het centrum organiseerde werden ook enkele geprogrammeerd over links en de Koude Oorlog in Nederland. Ter gelegenheid van deze debatten werden al eerder gepubliceerde en speciaal voor de gelegenheid geschreven artikelen in boekvorm gebundeld. Het gepresenteerde moet een bijdrage leveren aan de volgende twee hoofdvragen: 'Welke breuken ontstonden er in de Koude Oorlog tussen degenen die géén voortzetting wensten van de vooroorlogse maatschappelijke verhoudingen? Welke conflicten waren onoverbrugbaar, welke obstakels doemden op en welke zijn de laatste jaren (nog net niet helemaal) geslecht? Deze vragen zijn historisch interessant, maar ook van actueel belang, omdat de Koude Oorlog tot in de huidige politieke situatie haar gevolgen heeft. In de samenwerking tussen confessionelen en socialisten, socialisten en communisten, communisten en wie niet, speelt in de geschiedenis wortelend wantrouwen een grote rol' (8). Zien we het goed dan wordt de geschiedwetenschap als therapeut te hulp geroepen aan het ziekbed van de ernstig gespleten linkse beweging in Nederland.

De bundel, die behalve als reader voor de debatten voor wat enkele bijdragen betreft ook duurzamer waarde heeft, concentreert zich sterk op hetgeen links Nederland tijdens de Koude Oorlog verdeeld hield. Het openingsartikel van Herman de Liagre Böhl (11-37), getiteld 'De rode beer in de polder. Het Ontstaan van de Koude Oorlog in Nederland', is het beste opstel uit het boek. Beeldend en scherpzinnig laat de auteur zien hoe het politieke en intellectuele klimaat er na de oorlog uitzag, hoe het anti-communisme daarin voor velen een functionele plaats had, en hoe klein de ruimte voor de enkele intellectuelen was, die zich aan de keuze Washington of Moskou wilden onttrekken.

Harry Poeze stond een artikel af 'De Indonesische kwestie 1945-1950. Sociaal-democratie in de klem' (38-57), dat eerder verscheen in de uit 1980 daterende brochure *Verstrikt in verbondenheid* van de Evert Vermeerstichting. De bruikbaarheid van het opstel wordt wat verkleind door het onbreken van noten of verwijzingen. Poeze laat duidelijk zien hoezeer de PvdA en vele leden van die partij verscheurd werden door de botsingen van idealen en harde politiek. De auteur is weinig mals in zijn kritiek op de houding van de toenmalige sociaal-democratische leiding, die hij verwijt door haar politiek van voorzichtig bijsturen het dekolonisatieproces verlengd te hebben. J.L.J. Bosmans bundelde onder de titel 'De rooms-rode coalitie als spil van de Nederlandse politieke verhoudingen 1945-1960' enkele fragmenten van zijn hand uit *Onze jaren. De wereld na 1945. Geschiedenis van de eigen tijd*. Het is een handzaam, maar niet vreselijk diepgaand overzicht van de hoofdzaken der naoorlogse politieke verhoudingen, ook al weer zonder bronvermeldingen (58-80). De lezing, die Anet Bleich en Max van Weezel hielden voor het congres

'Stalinisme en destalinisatie' in 1979 te Amsterdam - in 1981 kwamen de lezingen in boekvorm bij Van Gennep Amsterdam uit onder dezelfde titel -, is in de Populier-reader nogmaals afgedrukt. In 'Koude Oorlog, stalinisme en linkse intellectuelen' geven ze als het ware een uitdieping van het essay van De Liagre Böhl op het punt van de wisselwerking tussen stalinisme en koude oorlogs-denken (81-98).

Ron Leijser ordende fragmenten uit de brochure *Socialisme zonder Atoombom - De PSP - Een onderzoek naar ontwikkelingen in de marge van de Nederlandse sociaal-democratie 1945-1965* (Bussum, 1976) tot een artikel 'Derde Weg, christelijk antimilitairisme en pacifistisch-socialisme'. Hierin schetst hij de ontwikkelingen in de Nederlandse vredesbeweging vanaf de oprichting van de Derde Weg in het voorjaar van 1951 tot en met de verkiezingen van 1958, die tot een zeker succes voor de PSP leidden. Het stuk is wel wat nadrukkelijk naar het ontstaan van die PSP toegeschreven (99-116). Arnold Koper vertegenwoordigt de serieus te nemen doorbraak, die zich in een deel van de CPN voltrekt ten aanzien van de visie op het verleden van de partij. Het in de bundel opgenomen artikel 'Het XXste congres van de CPSU en de geblokkeerde destalinisatie van de CPN 1956-1958' verscheen in september 1981 in *Komma* het tijdschrift van het wetenschappelijk instituut van de CPN, het IPSO. In die periodiek zijn de laatste jaren vaker bijdragen aan te treffen op historisch gebied. Koper laat in zijn omvangrijke, zorgvuldig gedocumenteerde bijdrage zien hoe de destalinisatie in het Nederlandse communisme zo ongeveer in zijn tegendeel veranderde, daarmee de geïsoleerde positie van de CPN eens te meer versterkend.

De reader eindigt met een korte chronologie en een literatuurlijst. Als bijlage is de tekst opgenomen van een debat, op 15 februari 1981 gehouden in de Populier tussen de ex-communist Ger Harmsen, historicus, Stan Poppe, Tweede Kamer-lid voor de PvdA en Gijs Schreuders, hoofdredacteur van de *Waarheid*. Het debat vond plaats in het kader van een serie debatten rond de vraag 'Waarom geen progressieve politiek in Nederland?'. Dit debat behandelde de vraag 'Waarom nog altijd anti-communisme?' maar had evengoed kunnen heten 'De pijn van een halve destalinisatie'. Als tijdsdocument zal het voor latere historici zijn nut hebben. Wellicht zal dit voor de hele bundel opgaan, als afspiegeling van de hang naar linkse eenheid rond 1980, die zijn vertaling ook vond in het graven naar hetgeen die linkse eenheid vroeger verhinderde.

H.J. Wedman

R. Soetendorp, *Het Nederlands beleid ten aanzien van het Arabisch-Israëliësch conflict 1947-1977* (Dissertatie Groningen, 1982, 272 blz.). Een gedeeltelijk herziene handelseditie verscheen onder de titel *Pragmatisch of Principieel. Het Nederlands beleid ten aanzien van het Arabisch-Israëliësch conflict* (Leiden: Martinus Nijhoff, 1983, 276 blz., f35,—, ISBN90 24799538).

Geschiedwetenschap vindt onder andere haar rechtvaardiging in de aanwijzing, verklaring en zo nodig het ontkrachten van mythen. In dat licht bezien is de dissertatie van de Groningse politicoloog R. Soetendorp een welkome bijdrage. Het beeld van de houding van Nederland ten opzichte van de staat Israël is dat van een bijna onbepaalde sympathie. Soetendorp verklaart dat aan de hand van voornamelijk openbare stukken tot een mythe. De sympathie voor de joodse staat, die in de herinnering een van de uitingen is van collectieve - en permanente - emotie, is in de tijd echter begrensd tot de jaren zestig. Zij is zelfs, zo blijkt uit Soetendorps studie, een typisch produkt van deze periode.